

A. Laulud loodusest.

1. LOOMINE.

Ambla.

1) 2)

1. Si - ni - sir - je lin - nu - ke - ne.]

1) var. 1) var. 1) var. 2) var. 2) var.

Kiigeviis.

Umbes laulu keskel hakkas endine *fis* langema, kuni viimaks pea *f* laulis. Laulu lõpu poole hakkas aga see vajunud *fis* (pea-aegu *f*) jälle kõrgemale kiskuma, kuni viimaks *fis* jälle jalule seati. Kirjutasin sellepärast viisi ka *fis*-ga üles. Nähtavasti oli see *f* nagu möödaminev nähtus, nagu mingisuguse väsimuse tagajärg, kuna ju õieti väsimusest ei võinud juttu olla, sest see oli alles esimene viis. Laulja laulis muidu väga puhtalt. Viis on kiigeviis. Laulja ei pidanud viimases taktis mitte niikaua kinni, kuipalju ta harilikult teiste taktide juures kinni pidas (kiige liikumist nagu silmas pidades), vaid tõttas aga ruttu jälle esimesele taktile, kust viis algas. Näis, nagu ei oleks viimase takti *g* ja *a* mitte just karvapealt $\frac{1}{8}$ kumbki kinni peetud, vaid oleks nagu nende pikkusest mõlemail üks väike osa ära võetud saanud, mis selle tõttamise mulje sünnitas. Näis nagu [oleks] 4-nda takti rütm longanud. Alles siis, kui ma püüdsin käega kiige liikumist järele aimata, laulis ta õieti iga tooni $\frac{1}{8}$ välja pidades või jälle lühendas *g* lihtsaks eellöögiks *a*-le, *a*-d niikaua kinni pidades, kui palju seda kiige liikumine lubas.

Sinisirje linnukene,
sinisirje, kuldekirje,

lendas meie kopelisse.

Kolm oli põesast kopelissa:

5 üks oli sinine põesas,
teine oli punane põesas,
kolmas kullal kirjutatud.

Põlgas ta sinise põesa,
põlgas ta punase põesa,
10 võttis kulda armaaksi.

Hakkas ta pesa tegema:

tegi kuu, tegi kaks,
tegi tüki kolmat kuuda,
nädaliku neljat kuuda,
15 veerendiku viiet kuuda.

Hakkas ta mune munema:

munes kuu, munes kaks,
munes kuu kolmat kuuda,
nädaliku neljat kuuda,
20 veerendiku viiet kuuda.

Hakkas poegi haudumaie:

haudus kuu, haudus kaks,
haudus kuu kolmat kuuda,
nädaliku neljat kuuda,
25 veerendiku viiet kuuda.

Üks sai kuuks Kuuramaale,

teine päevaks Pärnumaale,
kolmas ilmale imeksi,
neljas täheks taevaaksi,
30 viies vikerkaariks veeremaie.

Vaimuskäijate käest õpitud.

Laulnud Leenu Sauberg, 63 a. vana, Ambla kihelkonnas, Nõmmküla vallas, Koigi külas 1913. a. Üles kirjutatud K. Viljak ja V. Rosenstrauch. (EUS X 2512 (5), 2487 (5) ja 2571/2 (30)).

2. HARJA OTSIMINE.

Kihnu.

MM ♩-183

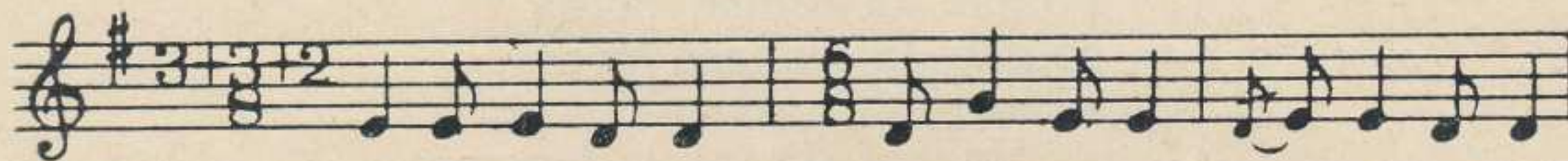
Vie - re , vie-re , päävä-ke - ne , vie-re nüüd luv-ja

vet-tä müe-dä, la - sõ ka - sõ lat-vu kau-du!

Ei o'-lõ ae-ga pää-välvierdä: päe so - eb

su-las-tõ päi-dä, kammibkarja - las-tõ päidä,

a - rib päi-dä ar-mõ-tu-mil, laa-mib nei-u

lak-ka-sii-da. Su-ga kukkus käest me-re-se,

ar-ja kül - mä al-li - kas-sõ, laa-mi - lau-da

lae-nõ-tõs-sõ, kam-mi suu-rõ kal-da-es-se. Päe läks Pietri

pal-võ-el-le: „Pie-ter, sa pü-hä mehe poega,

And-rus, sa a - mõt-me-he poe - ga,

mi-ne tuõ mu su-ga me-res-tä,

ar-ja kül-mä al-li-kas-ta, laa-mi-lau-da

lae-nõ-tõs-ta, kam-mi suu-rõ kal-da-es-rä!" Pie-ter ei võt-nud

pal-võ-ei-dä, And-rus äi-dä sõ-nu-mii-da. Pæe läks i-se

il'-lu-ke-si, müe-dä tie-dä til'-lu-ke-ne,

müe-dä vet-tä vä-i-ke-ne, müe-dä kal-last

kao-ni-ke-ne, müe-da muad ma-da-lu-ke-ne,

tõi o-ma su-a me-res-tä, ar-ja kül-mä

al-li-kas-ta, laa-mi-lau-a lae-nõ-tõs-ta.

Viere, viere, pääväkene,
viere nüüd luuja vettä müedä,
lasõ kasõ latvu kaudu!

Ei olõ aega pääväl vierdä:
5 pæe soeb sulastõ päidä,
kammib karjalastõ päidä,
arib päidä armõtumil,
laamib neiu lakkasiida.

10

15

20

25

5

5

Siis läks päike Salmet kosjajani:
 «Salmekene, neitsikene,
 15 kas sa tuled päevalegi?»
 «Ei ma tule päevalegi —
 pää ju paistab palavasti.»
 Siis läks kuu Salmel kosja:
 «Salmekene, neitsikene,
 20 kas sa tuled kuulegi?»
 «Ei ma tule kuulegi —
 kuul on kolmed kurjad viisid:
 õhtal tõuseb ühe korra,
 südaöösel teise korra,
 25 koidu-aal ju kolmat korda.»
 Siis tuli tähte tillukene.
 Täht aga mõekada täristas:
 «Ehi, Salme, eks sa jõua,
 et saaks koiduks kojuje,
 30 videvikuks venna õue,
 ämarikuks ämma õue,
 valgeeks küla vahele!»

Laulnud Juhan Piilberg, 80 a. vana, Simuna kihelkonnas, Paasvere vallas, Lasinurme mõisas 1908. a. Üles kirjutanud H. Siimer ja V. Rosenstrauch (EUS V 742 (23) ja 766/7 (9)).

4. TÄHE MÕRSJA.

Räpina.

1-2. Tul-li ü-les hummogulla, var-ra in-ne val-ge-e-ta.

Tulli üles hummogulla,
 varra inne valgeeta.
 Mis ol'l tüü mul edimäne?
 Suu oli suuri mõskimine,
 5 pää oli lage sugimine,
 jala käpe kängimine.
 Ai ma tii tiigi poole,
 ai ma jäle järve poole,
 tõi ma juvva Jutikele,
 10 kanni vett ma Karessele.
 Miä löüse minnenäni,
 kua ma kodo tullenani?

Näi ma huu koolevad,
linalaka lamevad.

15 Karksi mano kaemahe.
Kaksi jõe, kaksi katsi,
vei ma kodo imä kätte.

«Imäkene, helläkene,
kandijani, linnukõnõ,
20 kua sa suurõ suurätti,
lasõ sa laia lavvarätti,
otsa kua kuu tähe,
pääle kua pääva tähe,
viirde vala vaskelanga,
25 keskehe iks loogakirja!
Sõs tulõ kuu jo kosjovale,
ago viina andõvahe.»

«Tere, illos ilma tütar,
taiva all sa tarka latsi!
30 Kas sust saasõ päävä naista,
pääva poja pruudikesta?»

«Pääval om jo palju vaiva:
hummogulla tõsõmine,
õdagulla minemine.»

35 «Tere, illos ilma tütar,
taiva all sa tarka latsi!
Kas sust saasõ kuu naista,
kuu poja pruudikesta?»

«Ei must saa joht kuu naist,
40 kuu poja pruudikest.
Kuul om jo palju vaiva:
kõrra kaos, tõsõ kasus,
kolmanda om kogoni ilma.»

«Tere, illos ilma tütar,
45 taiva all sa tarka latsi!
Kas sust saasõ tähe naista,
tähe poja pruudikesta?»

«Tähele mul vaja minnä,
tähe poja naises saada!
50 Tähel om hää hobõsõ,
tähel kauni kaarasüüjä,
liht näil pilvile libises,
pää neil tantse taivijihe,
huulõ hoie teievä,
55 kabja kangast koieva.»

Laulnud Mari Treial, 50 a. vana, Rāpina kihelkonnas, Veriora val-
las 1912. a. Üles kirjutanud A. Sibul (EUS VIII 179 (104)).

5. TÄHE MÖRSJA.

Meremäe.

MM ♩ - 208

Ku-rest kas-vi, ku-rest meil kas-vi kor-ge nei-o,
 ku-rest kas-vi, ku-rest jo kas-vi kor-ge nei-o,
 ha-ra-kast sai, ha-ra-jo-kas-ta pris-ki prei-li,
 ha-ra-kast sai, ha-ra-jo-kas-ta pris-ki prei-li.

*

Vel'o lät's mõtsa hummogul,
 näie iks kurō künde-vät,
 käre äkli käändevät.

Vōti iks kivi kesä päält,
 5 kannu mäe kaldōst,
 leie kurō kündemästä,
 käre äkli käändemäst.

Velekeist iks noorōkōist!
 Sääl iks kurō kodo tōi,
 10 tōi iks kodo ime kätte,
 kääni iks ime kae pääle,
 üt'el' iks umalō imele:

«Imekene, helläkene,
 meelimarja, mammakōnō,
 15 tii' iks kurōst kolmi ruuga!»

Ime iks lausi meelestāni:
 «Saa-ai' kurōst kolmō ruuga!
 Veege' iks kurgi vilāaita,
 saatkō' iks salvi nōalō —
 20 kurōst kasus korgō neio,
 pikästseerest peenü' neio!»

Vel'o vei kurō viläaita,
 saadi salvi nōalō.
 Kasvi iks kurōst korgō neio,
 25 pikästseerest peenü' neio,
 kasvi iks ilmaillos, päivävallus.
 Nägünesse, kuulunōssō,
 kiä tulō kosjovallō?
 Tulli iks kuu kosjovallō,
 30 ai iks hobōsō morolō,
 ai paadi paja alla.
 Kōik olli' kullōla korjadu',
 kōik olli' pantu' pandlōllō.
 Esi lät's tarrō teretämä,
 35 teretämä, tehrütämä:
 «Tere' iks tere', neio ime,
 neio iks ime, neio ese!
 Kas siist iks saa kuu naist,
 kuu poja mōrsijat?»
 40 Ime astō aida teele:
 «Kuulō' iks sa, kurō kuldaneido,
 kas sust iks saa kuu naist,
 kuu poja mōrsijat?»
 Neio iks lausi meelestäni:
 45 «Ega iks must saa kuu naist,
 kuu iks poja mōrsijat ei'.
 Kuul iks kolmi amōtit:
 päivä kasvi, tōsō kattō,
 kolmas iks ilma kogoni.»
 50 Nägünesse, kuulunōssō,
 kiä tulō kosjovallō?
 Tul'l iks päivä kosjovallō,
 ai iks hobōsō morolō,
 ai iks paadi paja ala.
 55 Kōik olli' iks kullōla korjadu',
 kōik olli iks pantu' pandōlillō.
 Esi lät's iks tarrō teretämä,
 teretämä, tehrütämä:
 «Tere' iks tere', neio ime,
 60 neio ime, neio ese!
 Kas saa iks siist päevä naist,
 päevä poja mōrsijat?»
 Ime iks astō aida poolō,
 ime lausi meelestäni:
 65 «Kuulō' iks, kurō kuldaneio,
 kas sust iks saa päevä naist,
 päevä poja mōrsijat?»

Neio iks lausi meelestani,
lausi meele poolõstani:
70 «Ega must iks saa-ai' päevä naist,
päevä poja mõrsijat.
Päiv iks pilvile pideli,
päiv katsildõ kavali,
mõnda värki mõistalikku:
75 põllu iks pälgäs, tõsõ jät't,
kolmas iks ilma kogoni.»

Nägünesse, kuulunõssõ,
kiä tulõ kosjovallõ?
Tul'l iks ago kosjovallõ,
80 ai iks hobõsõ morolõ,
ai paadi paja ala.
Kõik olli' kullõla korjadu',
kõik olli' pantu' pandlõllõ.

Esi lät's tarrõ teretämä,
85 teretämä, tehrütämä:
«Tere' iks tere', neio ime,
neio iks ime, neio ese!
Kas saa iks siist ao naist,
ao poja mõrsijat?»

90 Ime iks astõ aida poolõ:
«Kuulõ' iks sa, kurõ kuldaneido,
kas iks saa sust ao naist,
ao poja mõrsijat?»

Neio lausi meelestani,
95 lausi meele poolõstani:
«Ega saa-ai' must ao naist,
ao poja mõrsijat.
Aol om iks pal'lo huult:
hummogul om nõsõmine,
100 õdagulla minemine,
keset üüd kistumine.»

Nägünesse, kuulunõssõ,
kiä tulõ kosjovallõ?
Tul'l iks tähti kosjovallõ,
105 ai iks hobõsõ morolõ,
ai paadi paja ala.
Kõik olli' kullõla korjadu',
kõik olli' pantu' pandlõllõ.

Esi lät's tarrõ teretämä,
110 teretämä, tehrütämä:
«Tere' iks tere', neio ime,
neio iks ime, neio ese!
Kas iks saa tähe naist,
tähe poja mõrsijat?»

115 Ime astō aida teele:
 «Kuulō' iks sa, kulda-kureneido,
 kas sust saa tähe naist,
 tähe poja mōrsijat?»
 Neio iks lausi meelestāni:
 120 «Minost iks saa tähe nainō,
 tähe poja mōrsija.»
 (Lōpp puuduline)

Lōppu laulis ja täiendas laulik Darja Petrovna Krantsova
 külast nōnda:

Tähti tuli tarrō tiristennä,
 tiristennä, tōristōnna,
 kullatsilla kannussilla,
 125 hōbōhōtsil hōrilil,
 lasi kinda' lavva pääle,
 kübärä kinnastō pääle.
 «Neio ime, neio ese,
 kuulkō', katsi kasvatajat!
 130 Kui siist iks saasō tähe nainō,
 tähe poja mōrsija,
 piāme kihla kindmähe,
 teeme kauba kangōhe.
 Neio ime, helläkene!
 135 Ehitelge' innembüsi,
 varahambast valmistōlgō',
 tooge' neio mino nätä,
 tooge' kabo mino kaia',
 aig iks tulō ärä minnä.
 140 Tähel ommō pal'lo hoolta:
 ōdagulla tulōmine,
 hummokulla minemine.»
 Ime iks lausi meelestāni,
 lausi meele poolōstani:
 145 «Anni iks aigu kasvatōlla',
 kasvatōlla', kaunitsōlla',
 anna' iks aigu ehitellä',
 ehitella', ilostōlla'!»
 Tähti iks mōōka teristelli,
 150 koput' kuldakannussit:
 «Päiv om iks mar'amadalah,
 linnu ligi ōdagut.
 Ehitelge' innembüsi,
 varahambast valmistōlgō'!
 155 Kuna saa iks ma pilvi pääle,
 sinitaivastō taadō.»

Setu laulik Vasila (Hilana) Taarka.

Tuudi neio tähe nätä',
 kabo tähe pääle kaia'.
 Tähti käänd uma käe perrä,
¹⁶⁰ lät's iks tarōst tiristeh,
 tiristeh, tōristōh,
 kulla-iks-tsilla kannussilla,

hõbõhõtsil hõrilil.
Pisti iks ta pilvi sisse,
sinitaivastõ taadõ.

Laulnud V a s i l a T a a r k a, 60 a. vana, ühes kooriga M e r e m ä e vallas, Hilana külas 1913. a. Viisi kirja pannud A. O. Väisänen (EUS X 925 (167) < ERA, Fon. 77 c). Sõnad ütelnud M a t r e M e r e m ä e vallast, Pelsi külast ja D a r j a P e t r o v n a Krantsova külast 1884. a. Üles kirjutanud J. Hurt (H, Setu 1884, 190/4 (4) ja 252/4). Vt. ka Setukeste laulud I, lk. 11/6, nr. 9.

6. KULLA PÕLEMINE.

Pärnu.

1. Läh-me too-me - le tu - ru - le, ü - les.

Lähme toomele turule,
üles,

alla pääva pähkelelle!

Mis säält toomelt toodanesse,
alt või pääva annetasse?

5 Toomelt kulda toodanesse,
õbe meil antse alta pääva.
Kulda sain ma kuue täie,
õbedat või õlma täie,
äia söngi ääre pääle,
10 ämma padjapööri sisse,
naole linika nurka,
kälil käterätikusse.

Paistis pääva palavast,
üle ilma eredaste,
15 kukutas kulla põlema,
ajas ta õbe õhkumaie.

Mehed siis mõtsid metsa suitsu,
naesed mõtsid Narva suitsu,
poisid Poolamaa põlevat,
20 tüdrukud mõtsid Türgi suitsu,
lapsed mõtsid laastu suitsu.

Mina aga kuulsi, kohe kostsi:
«Ei see põle meeste metsa suitsu,
ega põle naeste Narva suitsu,
25 ega põle poiste Poola suitsu,
tüdrukute Türgi suitsu,
ega laste laastu suitsu —

see on minu kulla suitsu,
minu õbe õhkumine.»

30 Kis see tuli kulda kustutama,
õbe suitsu summutama?
Riiast tuli rideli poega,
Tartust targa ärra lapsi,
see tõi pius pilvekese,
35 sadu tõi sagarakese.

Pilvel oli pikka oogu,
sao saba on sinine,
sabas saksaneitsikene,
kujub kuldakindeeida,
40 valab vaskevardeeida,
kuub tal selgas kuldatoime,
kasuk selgas kardatoime,
rätik riiaristiline,
öö tal ööles öödiline,
45 põll oli ees tal pöörakirja.

Laulnud Madli Paalits, 72 a. vana, ja Ann Luik, 60 a. vana,
Pärnu kihelkonnas, Uulu vallas, Uulu mõisas 1911. a. Üles kirjutanud P. Tatz
ja A. Sildnik (EUS VIII 1131 (8) ja 1002/4 (6)).

7. KULLA PÕLEMINE.

Lääne-Nigula.

Moderato

1-4. Kei-sin mi-na lä-bi li-e kü-la,
li-e kü-la ja Kui-e kü-la, aa-sin lä-bi
var.
Aes-ka val-la — ei mind tunnud li-e nei-ud.

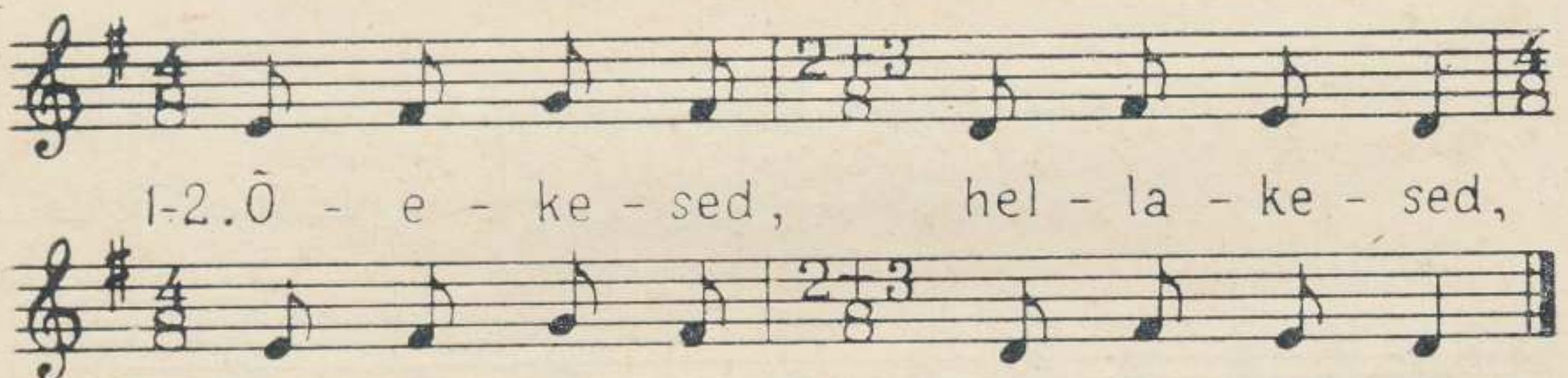
Keisin mina läbi Iie küla,
Iie küla ja Kuie küla,
aasin läbi Aeska valla —
ei mind tunnud Iie neiud,
5 Iie neiud, Kuie neiud.

Nõmme kõige noorem neiu,
 see tuli välla vaatama ja
 nõmme teeda kõndima,
 õbekangas katla sees,
 10 vaskekatel tal käes.
 Tina al'las tilkuma,
 õbe akkas õhkuma.
 Keda tema kutsus kustutama?
 Kalevise poisikese.
 15 See oli kuri kustutama.
 Ta tõi pilved tulles
 ja viis pilved minnees —
 pilvdes vihmapisarad.

Laulnud Villem Pedruk, 77 a. vana, Lääne-Nigula kihelkonnas,
 Vedruka vallas 1912. a. Üles kirjutanud C. Kreek ja H. Bormeister (EUS IX
 389 (24) ja 457/8 (79)).

8. SUUR TAMM.

Järva-Jaani.

1-2. Õ - e - ke - sed, hel - la - ke - sed,
 läh - me mer - da püh - ki - mai - e.

Õekesed, hellakesed,
 lähme merda pühkimaie,
 mere alta äigamaie!
 Mis mina leitsin pühetesta?
 5 Leitsin tamme pühetesta.
 Võtsin tamme selgajani,
 viisin isa õue alla:
 «Kasva, tamme, jõua, tamme,
 kasva, tamme, taevaasse,
 10 oksad pilveni pugege!»
 Tamm ei kasvand, tamm ei jõudnud,
 tamm ei kasvand taevaasse,
 oksad pilve ei pugunud.
 Võtsin tamme selgajani,
 15 viisin ema õue alla:

«Kasva, tamme, jõua, tamme,
oksad pilveni pugege!»

Tamm ei kasvand, tamm ei jõudnud,
oksad pilve ei pugenud.

20 Võtsin tamme selgajani,
viisin peiu ukse alla:

«Kasva, tamme, jõua, tamme,
oksad pilveni pugege!»

25 Tamm ei kasvand, tamm ei jõudnud,
oksad pilve ei pugenud.

Võtsin tamme selgajani,
viisin õe ukse alla:

«Kasva, tamme, jõua, tamme,
oksad pilveni pugege!»

30 Tamm ei kasvand, tamm ei jõudnud,
oksad pilve ei ajanud.

Võtsin tamme selgajani,
viisin peiu ukse alla:

35 «Kasva, tamme, jõua, tamme,
oksad pilveni pugege!»

Tamme kasvis, tamme jõudis,
oksad pilveje pugesis.

Tulge kokku, noored mehed,
hakkame aru pidama:

40 mis sest tammest saadaneksi?

Juurest sai jumalajärgi,
keskelt sai kirikupinki,
ladvast sai laste laululauda,
okstest sai orilalauda,

45 mis jäi üle laastukene,
sest sai neiul kerstukene.

Kiilub kinni pannessagi,
laulab lahti tehessagi,
kiilub kui kiriku uksi,

50 laulab kui see laeva uksi.

Laulnud Lovisa Pukk, 65 a. vana, Järva-Jaani kihelkonnas, Kuksema vallas, Kägavere külas 1909. a. Üles kirjutanud A. Martin ja V. Rosenstrauch (EUS VI 1358 (249) ja 1740/2 (328)).

Kandvalt

do#²

1-5. Läh-me mer-da püh-ki-mai-e,
 me-re ää-rest äi-ga-mai-e,
 vis-ka-me püh-ke-med me-re-je,
 laas-tud lai-a lae-ne-tes-se.
 Me-res kas-vab suu-ri saa-ri.

Lähme aga merda pühkemaie,
 mere äärest äigamaie,
 viskame pühkemed mereje,
 laastud laia laenettesse.

5 Meres aga kasvab suuri saari,
 suuri saari, tamme laia.

Mis sest tammest saamanekse?
 Sest saab sakstel söömalauda,
 isandatel istepinki,
 10 junkuritel juomalauda,
 kortsupoistel kaardilauda.

Laulnud Liisa Torupill, 56 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Pedaspää külas 1911. a. Pärit Kiiu vallast, Salmistu külast, kust ka laulud. Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EÜS VIII 2514 (71) ja 1814 (34)).

10. SUUR TAMM.

Kuusalu.

1-6. Läk-sin metsa kondi-mai-e pü-hä-päi-vä om-mi-kul-la,

a - ri - päi - vä oh - ta - al - la , laup - päi - vä lou - ne - el - la .

Löid-sin metsast tamme-pue-sa , veinmina tamme tuadi ou-e .

Meestetoon.

Läksin metsa kondimaie
 pühapäivä ommikulla,
 aripäivä ohtaalla,
 lauppäivä louneella.

5 Löidsin metsast tammepuesa,
 vein mina tamme taadi oue,
 istutin iasse maasse,
 kuhu päiv ei pääle paistnud,
 ega kuu kolletannud,
 10 lind ei oksale osannud,
 madu ei juurilla magannud.

Ei siel tahtnud tamme kasva,
 votnud ei vesu ajada,
 muda ei juuri juurudella.

15 Vein mina tamme eide oue,
 istutin ia maasse,
 kuhu päiv ei pääle paistnud,
 ega kuu kolletannud,
 lind ei oksale osannud,
 20 madu ei juurilla magannud.

Ei siel tahtnud tamme kasva,
 votnud ei vesu ajada,
 muda ei juuri juurudella.

25 Vein mina tamme venna oue,
 istutin ia maasse,
 kuhu päiv ei pääle paistnud,
 ega kuu kolletannud,
 lind ei oksale osannud,
 madu ei juurilla magannud.

30 Ei siel tahtnud tamme kasva,
 votnud ei vesu ajada,
 muda juuri juurudella.
 Vein mina tamme ue oue,
 istutin ia maasse,
 35 kuhu päiv ei pääle paistnud,
 ega kuu ei kolletannud,
 lind ei oksale osannud,
 madu ei juurilla magannud.
 Ei siel tahtnud tamme kasva,
 40 votnud ei vesu ajada,
 muda juuri juurudella.
 Vein mina tamme peiu oue,
 istutin ia maasse,
 kuhu päiv ei pääle paistnud,
 45 ega kuu kolletannud,
 lind ei oksale osannud,
 madu ei juurilla magannud.
 Küll siel tahtis tamme kasva
 ja vottis vesu ajada,
 50 lehti laiali lauta,
 muda juuri juurudella.
 Tamm taht toussa taevaasse,
 otsad pilvisse pugeda.
 Ei saand tamme raiujaida,
 55 puu pikka lühendijaida.
 Ma läksin venda otsimaie.
 Tuli vastu tähäkäne.
 Mina tähteda teretin:
 «Tere, tähte, nuori miesi,
 60 kas näid minu vennikesta
 jue päältä juoksemasta,
 mere päältä soudemasta?»
 Tähte varsi vasta kostis:
 «Siin lahel on kolmi laeva:
 65 üks on puupunane laeva,
 teine puusinine laeva,
 kolmas laia lippulaeva.
 Mis on puupunane laeva,
 sie on suurte sakste laeva;
 70 mis on puusinine laeva,
 sie on suuri saajalaeva;
 mis on laia lippulaeva,
 sie on sinu venna laeva.»
 «Tule koo, minu vennikäne,
 75 tule tamme raiumaie,
 puud pikka lühendemaie!»

Kuusalu laulik Mai Kravtsov.

Vend tuli tamme raiumaie,
puud pikka lühendemaie.

80 Lõi siis korra, lõi siis kaksi,
akkas kolmanel küsümä:

«Mis sest, mis sest, uekane,
mis sest tammest tehtanekse?»

85 «Tüvist tehta tünderida,
otsast ollepuolikaida,
latvast lapsekätküvidä,

süämeest sakste süömälauda,
junkurille juomalauda,
isändätel istupinki.

90 Mis sest viel järele jääneb,
sest saab viie venna sauna,
viie venna naise sauna,
kus sies vihub viisi venda
ja vihub viie venna naista,
viie venna naise lapsed.»

95 Vend tegi sauna saare pääle,
pani kuu kattukseksi,
tähe akkenaks edeje.

100 Vahtisid Vahermaa saksad,
kuulasid Kuuramaa herrad:
«Kas olle Lihula linna,
vai on Keilamaal kiriku,
vai on rannal rakkelhuone?»

Arvasid kuu olema,
päiväterä tousevaie.

Laulnud Mai Kravtsov, 67 a. vana, ja Mart Kravtsov, 45 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Tapurla külas 1911. a. Ules kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EUS VIII 2526 (130) ja 2138/41 (441)).

11. NUTTEV TAMM.

Kolga-Jaani.

1-2. Läk-sin met-sa kõn-di-mai-e pü-ha-päeva ho-mi-kul-ta.

Läksin metsa kõndimaie
pühapäeva homikulta.

5 Mis ma metsast eesta leidsin?
Leidsin tamme nuttemasta,
tamme lehed leinamasta,
tamme oksad oigamasta.

Mina tammelt küsimaie:
«Mis sa nutad, tammekene?»

10 «Mis ma nutan, neidu noori,
kurdan, kulla linnukene?
Muida puida raiutakse,
muida võsu võetakse —
mind ei raiu noorimeesi,
mind ei raiu rähnikene.»

- 15 Mina tammel kostemaie,
 vaese nutjal vastamaie:
 «Ära nuta, tammekene,
 kurda, kulla puukene!
 Mul on kodus viisi venda,
 20 viisi venda, kuusi kosja,
 need sind maha raiuvad
 ja sust laudu lõhuvad,
 tarvispuida tahuvad,
 lõhna kohal kuivatavad.
 25 Juurtest teevad joomakannud,
 ladvast teevad laste hällid,
 okstest teevad orja sängid,
 tüvest tütarlaste sängid.»

Laulnud A. Billem Kolga-Jaani kihelkonnast, Võisiku vallast
 1909.—1910. a. Üles kirjutanud P. Kurg (EUS VII 64 (1) ja 73/4 (1)).

12. LAEVAPUU OTSIMINE.

Harju-Jaani.

1. Sõit - sin tee - da ti - pu - lis - ta.
 = 2, 5.

3. Kүү - nar kul - las - ta mä - ge - da.

Viisi nimetas laulja õhtuseks tooniks, tee peal laulda. (Selgesti märgatav on siin kiigeviisi rütm.)

*

Läksin metsa luusimaie,
 luusimaie, hulkumaie,
 laevapuida otsimaie.

- 5 Hakkasin aru pidama,
 kase käesta küsima:
 «Tere, kaski, uhke meesi!
 Kas sinust saab laeva laudu,
 laeva laudu, purje puida,
 ankurille aluspakku?»

10 Kaski mõistis, vasta kostis,
 targast minule kõneles:
 «Ei minust saa laeva laudu,
 laeva laudu, purje puida,
 ankurille aluspakku —
 15 mind on loodud ratasteks,
 ratasteks, regedeks,
 viinavaami veeretajaks,
 killavoori kiigutajaks.»
 Läksin metsa luusimaie,
 20 luusimaie, hulkumaie,
 laevapuida otsimaie.
 Hakkasin aru pidama,
 kuuse käesta küsima:
 «Tere, kuuski, kõrge meesi!
 25 Kas sinust saab laeva laudu,
 laeva laudu, purje puida,
 ankurille aluspakku?»
 Kuuski mõistis, vasta kostis,
 targast minule kõneles:
 30 «Ei minust ei saa laeva laudu,
 laeva laudu, purje puida,
 ankurille aluspakku —
 mind on loodud roikaaksi,
 roikaaksi, teibaaksi,
 35 orasvälja hoidijaksi,
 viljavälja vahtijaksi,
 kaeravälja kaitsijaksi.»
 Läksin metsa luusimaie,
 luusimaie, hulkumaie,
 40 laevapuida otsimaie.
 Hakkasin aru pidama,
 tamme käesta küsima:
 «Tere, tammi, madal meesi!
 Kas sinust saab laeva laudu,
 45 laeva laudu, purje puida,
 ankurille aluspakku?»
 Tamme mõistis, vasta kostis,
 targast minule kõneles:
 «Jaa minust saab laeva laudu,
 50 laeva laudu, purje puida,
 ankurille aluspakku,
 mereseljal sõitijaida,
 kesked merda keerdajaida,
 ligi linna laskejaida,
 55 kalli kauba kandejaida.»

Laulnud Kai Puks, 58 a. vana, Harju-Jaani kihelkonnas, Anija vallas, Pirga külas 1913. a. Viisi kirja pannud K. Viljak (EÜS X 1843 (36) ja 1831). Sõnad üles kirjutanud H. Rebane Jakob Sestohvilt Kuusalu kihelkonnas, Koitjärve vallas enne 1890. a. (H II 15, 145/8 (20)).

13. SUUR HÄRG.

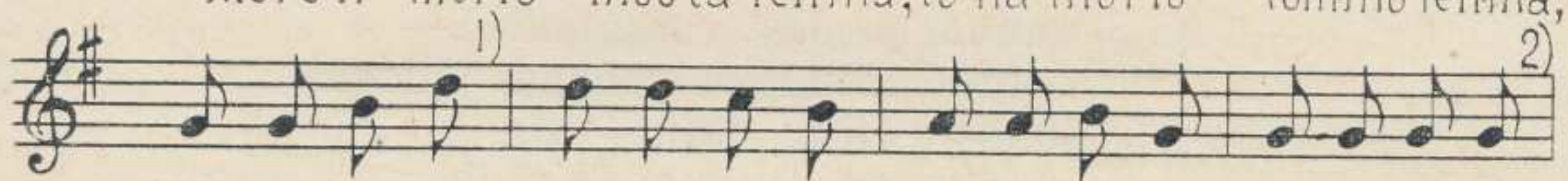
Kadrina.

1) 2)

Mulo-li mul-lu musta lehma, tu-na-mul-lu tõmmu lehma,

1) 2)

see te-gi ä - rik-va-si-ka, see te-gi ä - rik-va-si-ka:

1) 2)

tu-hat sül-da tur-ja pik-ka, tu-hat sül-da tur-ja pikka.

1) var. 2) var.

Mul oli mullu musta lehma,
 tunamullu tõmmu lehma,
 sie tegi härrikvasika:
 tuhat sül-da turja pikka,
 5 sada sül-da sarvi laia,
 sül-d oli silmade vahela;
 peasuke sai päeva lenda
 härja sarvede vaheta,
 orav sai voasta joosta
 10 härja selgaroogu mööda.
 Head olid härjad, sarved pikad.
 Ma läksin metsast puida tooma:
 tuhat sül-da panin turbe puida,
 sada sül-da panin sangasleppa,
 15 viiskümmend visa pädakat —
 veel enam härjad vedasid.
 Hakkasin härga tappemaie,
 suurt looma surmamaie.

20 Vihulast tulid viied vennad,
Kohalast tulid Koka Mikud —
ei saand hädga tapetud,
suurt ei looma surmatud.

Mul oli veike vennukene,
peigela pikukukene —
25 rusikal ta rudjus härja,
peigelal ta pistis kurku.

Valas see vere veneje,
torkas tõrvakud tulesse.

Siis said vanad sõudema,
30 noored pealta vaatama —
vanad sõudsid, pead vabisid;
pandi noored sõudemaie,
vanad pealta vaatamaie —
noored sõudsid, laevad jõudsid,
35 jõudsid Riia linna alla.

Kirgas Riia kirju kukke,
ammus Pärnu päitsu hädga,
siis jäid laevad seisemaie.

Laulnud Jüri Veissmann, 93 a. vana, Kadrina kihelkonnas, Vohn-
ja vallas, Ohepalu külas 1913. a. Üles kirjutanud K. Viljak ja V. Rosenstrauch
(EUS X 2535 (82) ja 2722/4 (314)).

14. SUUR SIGA.

Petseri.

Tsi - ga ol'l kas nä - täl va - na, tsi - ga ol'l kas

nä - täl va - na, hoi lüu - li, nä - täl va - na,

hoi lüu - li, nä - täl va - na, lät - si ma tsi - ka

*

Suvõl söödi suurta tsika,
 kirivätä, vöödikuta,
 sõglast söödi, pangist joodi,
 sõgla sei tävvest sõkõlit,
 5 pangi jõi vettä veere tasa.
 Orik sai kuvvõ kuhja suuru',
 handa sai viie viha laiu'.

Kutsi vävvü tappõmaie.
 Tulõ-õs mul väü tappõmaie.
 10 Võti ma iks kirvõ kätehe,
 kuuda iks kuralõ olalõ,
 lätsi ma esi tappõmaie.
 Tootõlli, taotõlli,
 kopsi iks ma kura kulmu pääle —
 15 orik lät's otsõldõ olilõ,
 lätsi iks persilde põhulõ.

Määnes ma noori naarahti:
 suvõs saa mul viländ sulasillõ,
 talvõl saa närri' näüdsikille,
 20 suurõ suu tunistõlla'.

Meä iks üle jäänenese?
 Jäi iks punda päädikit
 (ja) sada nakla nardsakit.
 Tuoga lätsi teedä pite
 25 (ja) lätsi müüdä mölderit.
 Kuuli ma iks kivi kiidsuvat,
 võlli võidu tahtõvat —
 tuu ma iks möie mölderille,
 möi iks mölderit kivile.

30 Kivimehel sai hõä meeli,
 sai iks kivi kergehepä,
 kivi sai võlli võrgõsapa —
 kivi-iks sai -mehele hõä meeli.

Laulnud Hedota Palaga, 30 a. vana, ühes kooriga Petseri vallas
 Truba külas 1913. a. Viisi üles kirjutanud A. O. Väisänen (EUS X 1020 (381))

ERA, Fon. 98-d). Sõnad ütelnud Teaste Saava Misso (Luhamaa) val-
las, Teaste külas enne 1872. a. Kirja pannud V. Stein (Veske 6, 166/70 (31)).
Vt. ka Setukeste laulud I, lk. 449, nr. 432.

15. KASS KAEVUS.

Kose.

«Selle motiivi pääle laulis laulik kõik oma tagavara.»

- Ärsi, ärsi, meie härra,
kuldakrooni prouakene,
hõbedanööri härrakene,
kesse meile talgud annud!
5 Sest need talgud olid head,
et ei jalad kannud pead.
Täna saab trilli-tralli lüüa,
homme saab uní magatud,
teisipäe saab teule mindud,
10 kesnädal kivá vidáma,
neljapäev nisú tegéma,
reede puida raiumaie,
lauba laudu lõhkumaie.
Tuli seti¹ pühapäeva,
15 hakkas sukki nõelumaie,
Anu kingi kortsimaie —
tuli see kassi küürakaela,
viis mu kitsa kingalapi
ja mu pastla paraja paiga.
20 Hakkase kassi taga aama —
kass läks joostes kaevu juure.
Ma läksin külast köisi tooma:
Nigulalt tõin niineköie,
Tõnurilt tõin tõrvaköie,
25 Kangerilt kanépiköie,
köis külásta, poiss perésta.

¹ seti — teadmata, mis sõna õieti oli, jäigi segaseks.

Viis köie, viskasi köie,
 visksi köie kassi kaela —
 ei saand kassi kaevust välja.
 30 Nika-näka niineköis,
 katki läks kanépiköis,
 tõmmas katki toomeköie.
 Oli mul üksi kõlgapaela —
 tõmmasi kassi kaevust välja,
 35 kassi kaevu ääre peale.
 Hakkasi kassi augutama,
 kassi nahka võtamaie.
 Mis ma siis sest kassist sain?
 Nina pealt sain nēiu kingad,
 40 pea pealt sain peiu kingad,
 kaela pealt kahéksa paari,
 selja pealt sain seitse paari,
 külje pealt sain kümme paari,
 sabast sain paari saapa'ida,
 45 reieluust sain reievarda,
 sääreluust sain sängisamba,
 küljeluust sain küljelaua.

Laulnud H a n s R e m m e l g a s, 80 a. vana, K o s e kihelkonnas, Uuemõisa
 vallas, Liiva külas 1905. a. Ules kirjutanud A. Topmann ja J. A. Rahamägi
 (EUS II 1071 (15) ja 1063/4 (57)).

16. KURG KÜNDMAS.

Kuusalu.

1-2. Läk-sin met-sa kondi-mai-e, vot-tinkuera kaasa-as-se.
 = 3-4, 5-6.

1-2. Läk-sinmetsa kondi-mai-e, vot-tinkuera kaasa-as-se.
 = 3-4, 5-6.

Meestetoon.

A — Miina Salströmi, B — Kaarel Salströmi lauldud.

Läksin metsa kondimaie,
 vottin kuerad kaasaasse,

rakkikesed raasaasse,
piene linnu poueesse.

5 Kuulin kuera augatava,
rakkikese raugatava,
piene linnu piuksatava.

Ma läksin sinna vaatemaie.

10 Nägin mina kured kündamassa,
arakad äestemassa,
vareksed vagu ajamassa.

Ma vottin kaskise kalika,
pihlakaise piene vitsa,
mil löin kure korva pääle.

15 Kurg läks kummuli maha,
mina pääle polviliste.

Lasksin ma kurge koa vedada,
koa puile, koa maile,
koa kuiva oue pääle.

20 Ain mina Anne lüpsemaie —
ei Anne lüpsikut leidnud;
ain mina Kaie lüpsemaie —
ei Kaie nisi je tundend.

25 Ma läksin ise lüpsemaie,
ma lüpsin lüpsikud täied,
torutelin torred täied,
siis said mitmed mesikuogid,
saad seitsmed saiakakkud.

30 Siis sai süüa, siis sai juua,
siis sai trilli-tralli lüüa.

Laulnud Miina Salström, 53 a. vana, ja Kaarel Salström, 58 a. vana, Kuusalu kihelkonnas, Kolga vallas, Hara külas, 1911. a. Üles kirjutanud K. Viljak ja G. Vilberg (EUS VIII 2533 (162) ja 1573/4 (69)).

ПЕСНИ О ПРИРОДЕ.

1. Сотворение. Сине-пестрая птичка свила себе гнездо на выгоне. Из бревен получились луна, солнце, чудо для мира, звезда в небе и радуга.

2. Поиски гребня. Солнце, которое чесало головы батракам и пастухам, уронило гребень в море. Его не принесли назад ни святой Петр, ни святой Андрей, — солнце само его достало.

3.—5. Невеста звезды. Из сорванных цветов (или из принесенного домой журавля) в амбаре выросла прекрасная девушка, к которой посватались солнце, месяц и звезда. Девушка отвергла солнце и месяц, так как у них изменчивый характер, и вышла за звезду.

6.—7. Горение золота. Солнце посветило на золотые украшения (или на серебряную парчу) и зажгло их. Потушить смог только Калевипоэг, который привел с собой дождевые тучи.

8.—10. Большой дуб. Девушка («я»), подметая море, нашла дуб. Она сажала его на имя отца, матери, сестры и брата, но дуб не начинал расти. Когда она посадила на имя жениха, дуб сразу вырос до неба. Срубить этот дуб смог только маленький брат девушки. Из дерева были сделаны разные предметы, из оставшихся стружек — сундук с приданым для девушки (или: брат выстроил баню).

11. Плачущий дуб. Девушка («я») обнаружила в лесу дуб, который плакал: все деревья рубят, а его нет. Девушка обещала послать своих пятерых братьев, которые срубят дуб и сделают из него разные предметы.

12. Поиски корабельного дерева. Береза и сосна сказали искавшему корабельное дерево («я»), что они не годятся для постройки корабля: из березы делают сани и колеса, из сосны колья для ограды. Только дуб сказал, что он будет плавать по морю и возить товары.

13. Большой бык. У певца («я») вырос большой бык: спина длиной в тысячу саженей, между рогами — сто саженей (ласточка целый день летела между рогами, белка целый год

бежала по спине). Лишь маленький брат смог убить быка своим кулаком.

14. Большая свинья. Свинья выросла величиной с шесть копен сена от пленок и воды. Только самому певцу («я») удалось эту свинью убить. Мясо и ели и продавали.

15. Кошка в колодеце. Кошка утащила куски башмака и, убегая, свалилась в колодец. Веревками, принесенными из деревни, не удалось вытащить кошку; это смог сделать только певец («я») с помощью шнурков, которыми носят мякину. Из шкуры кошки сделали башмаки, из костей — постельные столбы и т. д.

16. Журавль пашет. Отвели домой журавля, который пахал в лесу. Анне и Кайе было приказано найти подоить журавля, но они не нашли подойника и не различили сосков. Певец сам («я») надоил полные подойники и чаны.